

SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN**Samhällsvetenskapliga fakultetskansliet**

Philip Lavender

Handläggare

philip.lavender@gu.se

Finansdepartementet

Göteborgs universitets svar på remiss gällande Förbättrad kontroll och uppföljning av privata utförare i kommuner och regioner (Statskontoret 2025:7), Fi2025/00822

Samhällsvetenskapliga fakulteten fick i uppdrag att förbereda Göteborgs universitets svar på remissen om rapporten Förbättrad kontroll och uppföljning av privata utförare i kommuner och regioner (Statskontoret 2025:7) och inbjöd Förvaltningshögskolan, Institutionen för socialt arbete, Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap och Statsvetenskapliga institutionen inom fakulteten och Juridiska institutionen på Handelshögskolan att lämna synpunkter. Svar inkom från Förvaltningshögskolan och Juridiska institutionen. Övriga institutioner har valt att inte lämna några synpunkter på remissen. Svaren redovisas i sin helhet nedan, men en kort sammanfattning av de viktigaste punkterna från de två svaren presenteras här.

Svaret från Förvaltningshögskolan ställer sig positivt till förslagen i rapporten. En kommentar som lyfts är att några delar av rapporten skulle kunna gynnas av vissa förtydliganden och fördjupningar gällande mer konkreta förslag, till exempel i vilken utsträckning hot och utsatthet kan bidra till att hindra tjänstepersoner i kommuner och regioner att anmäla välfärdsbrott.

Svaret från Juridiska institutionen är däremot kritiskt mot förslagen som presenteras i rapporten. Det argumenterar för att Statskontorets förslag innebär att en skyldighet läggs på ett specifikt kommunalt organ, kommunstyrelsen, vilket innebär en inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Det uppmärksammas dessutom att förslaget inte presenterar några konkreta verktyg för kommunerna eller visar på att det i dagsläget finns brister i de kommunala nämndernas kontroll av befintliga avtal som kan avhjälpas av förslaget.

Med vänliga hälsningar

Carl Dahlström

Dekan vid Samhällsvetenskapliga fakulteten

Förvaltningshögskolans svar:

Synpunkter på förslag i Remiss angående Förbättrad kontroll och uppföljning av privata utförare i kommuner och regioner (statskontoret 2025:7) – Martin Selander
Förvaltningshögskolan.

Remissen gör en bra genomgång av problemområdet kring privata utförare i kommuner och regioner och risken för välfärdsbrott. Fokus ligger på eventuella förändringar i kommunallagen men även andra åtgärder för att förbättra kontroll och uppföljning. En generell slutsats är att det behövs mer kontroll och uppföljning med inriktning på att upptäcka så kallade välfärdsbrott. I remissen är man lite oklar huruvida detta innebär ett behov av mer resurser eller om det som det förefaller går att lösa med en effektivisering av arbetet. I remissen föreslås också att det lokala arbetet med välfärdsbrottsfrågor kan behöva kompletteras med någon form av statlig granskning. Det är dock oklart hur en sådan statlig granskning i så fall skulle se ut. En annan viktig slutsats i remissen är att välfärdsbrott ofta upptäcks genom klagomål och signaler utifrån istället för att upptäckas i den interna kontrollen av kommuner och regioner. Det är således en slutsats att kommuner och regioner måste bli bättre och mer effektiva i arbetet med att själva upptäcka oegentligheter. Det kan handla om att skapa automatiska rutiner som ger signal vid avvikelser.

Synpunkter på förslag:

-Vad gäller remissens förslag på förändringar i Kommunallagen så förefaller det rimligt att förtydliga att styrelsens uppsikt ska inkludera kontroll och uppföljning av privata utförare

-Remissen föreslår också att det görs en ny skrivning i Kommunallagen med ett tillägg att styrelsen ska göra en årlig rapport till fullmäktige om sitt arbete och resultat av uppföljningen och kontrollen av privata utförare. Även detta förslag förefaller rimligt för att förstärka styrelsens roll och ansvar gällande kontroll och uppföljning av privata utförare.

-Remissen föreslår dessutom att det behövs en kompletterande statlig utvärdering och kontroll av välfärdsbrott i kommuner och landsting eftersom de sistnämnda har svårt att klara det uppdraget på egen hand. Även detta förslag förefaller rimligt men det hade behövts lite mer konkreta förslag på hur detta skulle gå till och hur den statliga och den kommunala kontrollen och uppföljningen kan komplettera varandra.

-Ett annat förslag som remissen presenterar är att regeringen bör utreda vad som hindrar tjänstepersoner i kommuner och regioner att anmäla välfärdsbrott och att ta fram åtgärder för att minska trösklarna för att anmäla. Detta förefaller vara en mycket viktig fråga som remissen går in på men inte på djupet. Handlar det om brist på information eller bristande kompetens? Kort berörs en aspekt som behöver fördjupas mycket mer och det är frågan om hot och utsatthet. Det är inte orimligt att anta att det kan uppstå situationer där enskilda tjänstemän hamnar i en utsatt position som kan röra exempelvis frågan om att eventuellt stänga av en kriminell privat utförare och dra in betalningar. Detta kunde ha utvecklats mer i remissen vad

gäller förklaringen till de få anmälningarna av välfärdsbrott men det pekar ju samtidigt på behovet av en fördjupad utredning av de här frågorna.

Sammantaget är remissen välskriven och tar upp viktiga aspekter kring frågan om kontroll och uppföljning av välfärdsbrott i kommuner och regioner. Vissa förtydliganden och fördjupningar gällande mer konkreta förslag på hur problematiken kan hanteras (förutom justeringarna i Kommunallagen) hade varit välgörande men samtidigt är det kanske det som blir föremål för ytterligare utredning.

Remissvar Fi2024/01533

Ändringar i kommunallagen föreslås som ålägger kommunstyrelsen att genomföra kontroll och uppföljning av skötseln av kommunala angelägenheter som genom avtal lämnats över till privata utförare. Styrelsen ska därefter årligen återsrapportera till kommunfullmäktige vad kontroll och uppföljning har visat. Göteborgs universitet, genom Juridiska institutionen, bedömer att det saknas grund för att genomföra en sådan förändring som inskränker den kommunala självstyrelsen, då förslaget inte presenterar några konkreta verktyg för kommunerna eller visar på att det i dagsläget finns brister i de kommunala nämndernas kontroll av befintliga avtal som kan avhjälpas av förslaget. Vidare innebär förslaget en inskränkning av den kommunala självstyrelsen som inte kan anses proportionerlig.

Enligt nuvarande bestämmelser följer av 10 kap. 8 § kommunallagen (2017:725) att *kommunen* har ett ansvar för uppföljning och kontroll av sådana avtal som har ingåtts med privata utförare. Vidare specificeras att kommunfullmäktige, i kraft av högsta folkvalda organ, ska anta ett program med mål och riktlinjer som gäller för samtliga utförare av sådana angelägenheter. I programmet ska det också anges hur fullmäktiges mål och riktlinjer ska följas upp och hur allmänhetens insyn i de privata utförarnas verksamhet ska tillgodoses (5 kap. 3 § KL). Inom ramen för den kommunala självstyrelsen är det sedan upp till respektive nämnd att genomföra de kontroller som behövs för att förebygga fel och oegentligheter i de verksamheten som överlåtits till privata utförare (6 kap. 6 § KL).

Grundprincipen är att det är upp till respektive kommun att organisera sin verksamhet så att den svarar mot de behov som finns lokalt, vilket är en central del i den kommunala självstyrelsen. Det förslag som Statskontoret har presenterat innebär att en skyldighet läggs på ett specifikt kommunalt organ, kommunstyrelsen, vilket innebär en inskränkning i den kommunala självstyrelsen, då uppgiften att kontrollera privata utförare idag ankommer på respektive facknämnd. I de fall då lagstiftning utgör en sådan inskränkning ska en proportionalitetsbedömning göras i enlighet med 14 kap. 3 § regeringsformen (1974:152), i syfte att fastställa graden av nödvändighet för att uppnå statens målsättning (Ryffé, 2024).

Av Statskontorets rapport 2025:7 framgår att det förslag till ändringar och tillägg i kommunallagen, vilka avser 6 kap. 1 § och 10 kap. 10 § kommunallagen, i huvudsak innebär ett ökat ansvar för kommunstyrelsen avseende kontroll och återsrapportering till kommunfullmäktige. I rapporten anges (s. 12) att det genom att "tydliggöra att styrelsens uppsikt även ska omfatta kontroll och uppföljning av sådan verksamhet som genom avtal lämnats över till privata utförare samt krav på att rapportera resultat av uppsikten till fullmäktige kan kommuner och regioner ges konkreta verktyg som kan användas i kontrollen och uppföljningen." Vidare anges (s. 72) att "[f]örslagen innebär sammantaget att kommuner och regioner får bättre verktyg för sin kontroll och uppföljning av privata utförare." Ingenstans i Statskontorets rapport 2025:7 anges dock några konkreta verktyg eller utökade befogenheter

för varken kommunstyrelsen eller kommunen som helhet. Att ansvaret läggs på kommunstyrelsen kan i sig inte ses som ett verktyg som avhjälper eventuella välfärdsbrott. Inte heller framgår det tydligt av rapporten att den rådande ordningen där ansvaret för kontroll ligger på facknämnderna omfattar sådana brister som kan avhjälpas av det aktuella förslaget.

Statskontoret anger i sin rapport att den föreslagna ordningen sannolikt kan komma att medföra vissa ökade kostnader för kommunerna. Vidare anges (s. 13) att kommunernas kontroll behöver kompletteras med kontroll av statliga organ. Det finns således inget som indikerar några effektivitetsvinster med det aktuella förslaget, varför det således är svårt att argumentera för att det är proportionerligt med en inskränkning av den kommunala självstyrelsen i enlighet med det aktuella förslaget. Däremot finns det ett behov av att emfasera kommunernas generella ansvar vad gäller såväl avtal med, som kontroll av, privata utförare, vilket lyftes fram redan i utredningen Privata utförare – kontroll och insyn från 2013 (SOU 2013:53, s. 121 ff.).

Vad gäller de statliga kontrollorganen och inspektionsmyndigheterna har de i regel sanktionsmöjligheter som kommunerna saknar. En förändring mot mer effektiv kontroll av privata utförare skulle vara att ge kommunerna utökade befogenheter att agera mot privata utförare som inte levererar i enlighet med ingångna avtal, eller som bryter mot lagen i andra avseenden. Den nya socialtjänstlagen (2025:400) är ett exempel på när en myndighet (socialnämnden) fått utökade befogenheter i form av så kallat "mellantvång", i syfte att stärka det preventiva arbetet för att få unga att inte hamna i brottslighet. Befogenheterna i sig får till följd att socialtjänsten i högre utsträckning än tidigare kan fokusera på och genomföra det preventiva arbete som förarbetena ger uttryck för (Prop. 2024/25:89).

Statskontorets rapport lyfter även fram den återkommande problematiken avseende sekretess mellan myndigheter, vilket gör det svårare för kommunerna att samla in relevant information avseende privata utförare och dessutom försvårar samarbetet kommuner emellan. En stor del av problematiken ligger i tillämpningen av befintlig sekretesslagstiftning där det inte alltid görs en adekvat sekretessprövning. Istället tycks många kommunala instanser utgå från att sekretess utgör en norm, snarare än att sträva efter offentlighet. Detta kan i viss mån avhjälpas genom utbildande insatser. Därutöver finns det dock grund att utreda förutsättningarna för att lagstifta om sekretesslättning mellan olika kommunala myndigheter i samband med kontroll av privata utförare – såväl inom en kommun, som mellan olika kommuner.

Källor:

Ryffé, David (2024) Om proportionerlig maktfördelning mellan stat och kommun, i Proportionalitet (red. Emblad & Strandberg), Jure förlag

Prop. 2024/25:89 En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter

SOU 2013:53 Privata utförare – kontroll och insyn